

Т. М. Дерещук

Основи державного устрою Галицької Республіки

«ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ ГАЛИЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ» – проект Конституції Галицької Республіки (ГР), підготовлений уповноваженим для закордонних справ уряду ЗУНР К. Левицьким. У первіс. варіанті він мав назву «Устрій державний Західно-Української Народної Республіки (Галицької Республіки)», наприкінці квітня 1921 був удосконалений автором і під назвою «О. д. у. Г. Р.» у травні 1921 поданий на розгляд Ліги Націй. Сподівання уряду ЗУНР на утворення незалеж. ГР, що ґрунтувалися на особливостях затв. міжнар. актами держ.-правового становища Галичини, викладено урядом ЗУНР у спец. документі «Державно-правова основа Східної Галичини як Галицької Республіки».

Проект Конституції ГР мав 12 розділів, 42 статті і «Переходові постанови». У 1–3-му розділах визначено держ. суверенітет ГР, окреслено її тер. – «від сходу, півночі і полудня з границями бувшого австрійського краю Галичини та простягається на захід, українською етнографічною областю аж до Перемишля (включно), так що від Перемишля аж по Сянік творять ріка Сян західну границю та Лупківська залізниця разом з сусідньою Лемківщиною остає на території Галицької Республіки». ГР проголошено правовою державою з респ. формою правління. Всі нації, які її населяли, мали рівні права, проте державними вважали укр., польс. і єврейську. У 5-му розділі «Загальні права горожан держави» заборонено будь-яке обмеження особистої свободи громадян. Держава гарантувала право власності на особисте майно та вільний заробіток на закон. умовах. Примус. роботи дозволено лише на користь держави в особл. випадках на основі законів. Громадянам ГР гарантовано всі демократ. права: свободи слова, зборів, виборів, віросповідання, навч. у нар. (обов'язкове), середніх і вищих закладах освіти. Заборонено будь-які види цензури ЗМІ. У розділі «Державна Рада» викладено повноваження законодав. органу ГР, що стосувалися держави як такої, її громадян, а також затв. міжнар. договорів і ратифікації документів про війну та мир. Послів до Держ. Ради мали обирати на 3-річ. період: кожна держ. нація – своїх послів окремо, нац. меншини – всі разом. Виборча ординація визначала пропорц. співвідношення представництва кожної нації до заг. кількості насел. держави. Новообрана

Держ. Рада обирала з-поміж послів президента Держ. Ради і 4-х віце-президентів. Президент Держ. Ради мав бути українцем з походження, його віце-президенти – поляком і євреєм. Розділ «Президент Держави» складався з 17-ти артикулів, у яких зазначено, що на чолі ГР стоїть Президент, обраний народом на 6 р. на підставі окремої вибор. ординації. Він призначав і приймав відставку держ. міністрів; одночасно був найвищим командантом армії, у зв'язку з чим призначав військ. командантів і старшин. За згодою Держ. Ради Президент мав право укладати договори з ін. державами. Він скликав Держ. Раду, розпускав її, затверджував закони. Свої повноваження Президент здійснював через призначеного ним президента міністрів і держ. міністрів, які мали звітувати про свою діяльність перед Держ. Радою. Нац. права громадян ГР зведено в окремий розділ (8 артикулів). Мовою урядування держ. органів проголошено укр., водночас в усних і письм. зверненнях мовою урядування визнано укр., польс. і їдиш. Владу зобов'язали відповідати громадянам мовою, якою вони зверталися. Закони й урядові розпорядження оприлюднювали 3-ма мовами. Держ. міністрів мали призначати за нац. ознакою, відповідно до кількості насел. тієї чи ін. національності. Службовцями в ГР призначали осіб, які володіли хоча б 2-ма мовами держ. націй. Законодавство регулювало право націй на нар. (початк.), середню та вищу освіту. Розділ «Судівництво» регламентував діяльність судів, проголошених самост. і незалежними. За порушення норм судочинства судових урядовців притягували до відповідальності. У розділі «Адміністрація» викладено принципи функціонування адм. органів, їхня організація і компетенція визначені окремим законом. Порушення констит. прав громадян ГР розглядав адм. трибунал. Для охорони держави і її кордонів передбачено створення армії, за потреби – на основі заг. військ. служби. У разі загрози безпеці й ладу допущено можливість використання ЗС за наказом Президента. Артикули останнього розділу «Переходові постанови, дотично конституювання незалежної Галицької Республіки» регулювали процес утворення ГР. З цією метою держави Антанти формували Міжкоаліц. комісію для ГР. Під її протекторатом створ. Адм. раду, до якої від укр. насел. входило 7 представників, делегов. Укр. нац. радою Сх. Галичини, від польс. насел. – 3, від євр. – 2. Міжкоаліц. комісія повинна була передати Адм. раді всю політ. і військ. владу на тер. ГР, її наділено правом призначати урядовців, перебирати у своє відання крайові й держ. фонди, збирати податки. Впродовж 3-х місяців Адм. рада зобов'язувалася провести вибори Держ. Ради, а згодом – Президента ГР, після чого Держ. Раду скликали на перше засідання для складання присяги Президента й затвердження держ. міністрів.

Проект Конституції ГР не було запроваджено в життя у зв'язку з рішенням Ради амбасадорів від 14 березня 1923 про включення Сх. Галичини до складу Польщі. Однак це важливий документ укр. держ.-політ. думки, що демонструє високий взірець політ. і правової культури, модель демократ. держави у поєднанні з толерант. ставленням до ін. народів, представників нац. меншин, реліг. громад, поваги до прав народу й людини.

Рекомендована література

1. Кугутяк М. Українська націонал-демократія 1918–1939. Т. 1. К.; Ів.-Ф., 2002;
2. Західноукраїнська Народна Республіка. 1918–1923: Док. і мат. Т. 2. Ів.-Ф., 2003.

Бібліографічний опис:

Основи державного устрою Галицької Республіки / Т. М. Дерещук// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-76978>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).